Analyse onvrijwillige zorg

Inleiding
Halfjaarlijks leveren we gegevens aan bij de IGJ over de omvang en de aard van de inzet van onvrijwillige zorg. De gegevens over 2022 zijn opgehaald uit ONS, de ECD applicatie die bij Warande in gebruik is voor de zorgmedewerkers en waarin we in 2022 de registratie van onvrijwillige zorg hebben vastgelegd. In dit verslag is de analyse over die gegevens opgenomen. Het is voor Warande de tweede inhoudelijke analyse over de inzet van onvrijwillige zorg sinds de Wet Zorg en Dwang van kracht is. In 2020 hebben we wegens het ontbreken van cijfers alleen een analyse op het proces van de implementatie van de Wet Zorg en Dwang kunnen aanleveren.
Hieronder volgen eerst de cijfers van de eerste en tweede helft van 2022, gevolgd door de inhoudelijke analyse. Daarna volgt een terugblik op de behaalde resultaten in 2022 en een vooruitblik op 2023. Daarmee dient dit document tevens als jaarverslag en jaarplan van de projectgroep Zorg en Dwang.

Reikwijdte van dit verslag
Dit verslag betreft alle vestigingen van Warande:

Vestiging	Plaats	Vestigingsnummer
Bovenwegen	Zeist	000010266496
De Loericker Stee	Houten	000010267948
Heerewegen	Zeist	000010266453
Huize Valckenbosch	Zeist	000031672388
In de Dennen	Zeist	000010266526
Leendert Meeshuis	Bilthoven	000031672248
Schutsmantel	Bilthoven	000010267956

Gegevens over de inzet van onvrijwillige zorg over 2022
De gegevens over de registratie van onvrijwillige zorg zijn weergegeven per locatie en per soort maatregel, per half jaar. De aantallen zijn te laag om ook onderscheid te maken tussen verschillende afdelingen.

Gegevens die aangeleverd zijn aan de IGJ over de eerste helft van 2022:

	Beperken bewegingsvrijheid				Insluiten	Toedienen van vocht, voeding en medicatie	Overige beperkingen	Totaal
Vestiging	**overig**	**fysieke fixatie**	**mechanische fixatie**	**gesloten afdeling**	**insluiten overig**	**medicatie**	**inrichten eigen leven**	
Totaal	**4**	**6**	**4**	**8**	**0**	**5**	**0**	**27**

HW	1	3*	4**	6*		2		**16**
DLS	2	1						**3**
BW								**0**
LMH		2#		2#		2		**6**
SM	1							**1**
IDD								**0**
HVB						1		**1**

Bron: XML bestand ONS 01-01-2022 t/m 30-06-2022
* Een registratie bij een bewoner komt 3 keer mee op het XML overzicht
** Een registratie bij een bewoner komt 4 keer mee op het XML overzicht
# Een registratie bij een bewoner komt 2 keer mee op het XML overzicht

Gegevens die aangeleverd zijn aan de IGJ over de tweede helft van 2022:

	Beperken bewegingsvrijheid				**Insluiten**	**Toedienen van vocht, voeding en medicatie**	**Overige beperkingen**	**Totaal**
Vestiging	**overig**	**fysieke fixatie**	**mechanische fixatie**	**gesloten afdeling**	**insluiten overig**	**medicatie**	**inrichten eigen leven**	
Totaal	**3**	**3**	**0**	**8**	**0**	**5**	**0**	**19**
HW				6*		1		**7**
DLS	2	1						**3**
BW								**0**
LMH		2		2**		4**		**8**
SM	1							**1**
IDD								**0**
HVB								**0**

Bron: XML bestand ONS 01-07-2022 t/m 31-12-2022
* Een registratie bij een bewoner komt 3 keer mee op het XML overzicht
** Een registratie bij een bewoners komt 2 keer mee op het XML overzicht

Analyse van de registraties
De cijfers in bovenstaande tabellen komen voort uit de gegevens die opgenomen zijn in het XML bestand en verstuurd zijn aan de IGJ. Dit is een overzicht dat automatisch gegenereerd wordt door het ECD, gebaseerd op de definities vastgelegd in de Regeling Zorg en Dwang. Dit jaar vond de registratie van onvrijwillige zorg plaats in ONS. Dit ECD heeft echter niet zoals Ysis een analysetool voor deze gegevens. Dit betekent dat we de tabellen die we vorig jaar presenteerden vanuit Ysis nu niet kunnen laten zien. Daarnaast kost het handmatig bewerken

van de gegevens, wat nodig is om enig inzicht te krijgen in de betekenis van de cijfers, erg veel tijd.

Omvang van de inzet van onvrijwillige zorg
Het aantal registraties van onvrijwillige zorg is in de tweede helft van 2022 gedaald ten opzichte van de eerste helft. Ook zien we een aanzienlijke daling van de inzet van het aantal registraties als we een vergelijking maken met 2021.

Aantal registraties	2021	2022
Januari t/m Juni	37	27
Juli t/m December	36	19

Verklaringen voor deze daling zijn:

- We raken meer ervaren in het registreren van onvrijwillige zorg. Dit heeft als gevolg dat er minder ‘foutieve’ registraties zijn. Denk hierbij bijv. aan de sensor bij het bed waar de vertegenwoordiger mee instemt en de bewoner zich niet tegen verzet. Deze werden nog wel eens ten onrechte op de tijdlijn geregistreerd waardoor ze mee genomen worden in het XML bestand. Dat komt nu minder vaak voor.
- Het samenspel tussen de zorg, arts, psycholoog en WZD functionaris komt steeds beter op gang. Ze zoeken samen naar alternatieven waardoor meer onvrijwillige zorg kan worden voorkomen.
- Er is steeds meer bewustwording van onvrijwillige zorg en van de overtuiging dat het beter is dit te voorkomen. Medewerkers in de zorg geven steeds vaker aan: als iemand het nu niet wil, dan probeer ik het later nog een keertje. In plaats van doorzetten met je handeling omdat het nu eenmaal moet gebeuren. Er wordt vaker nagedacht over de vraag: “Wil ik het of wil de bewoner het, en wat weegt dan zwaarder”?

Bericht van een van onze managers zorg op het intranet van Warande en op linked-in.

Tegelijkertijd zijn de WZD-functionarissen van mening dat er sprake is van een onderregistratie. Er zijn ongetwijfeld nog steeds situaties die niet gezien worden als onvrijwillige zorg, terwijl ze dat wel zijn. Snel even handelen in bepaalde situaties is soms makkelijker gedaan dan stil staan, reflecteren en analyseren. Het feit dat het vastleggen van onvrijwillige zorg in ONS als omslachtig en ingewikkeld wordt ervaren zal daar zeker niet aan bijdragen.
Tot slot is het zo dat sommige maatregelen 'indien nodig' worden toegepast. Het systeem gaat er dan van uit dat onvrijwillige zorg in die gevallen niet is toegepast, totdat iemand een losse registratie aan maakt in de tijdlijn waarin aangegeven wordt dat de psychofarmaca (als voorbeeld) ook daadwerkelijk is toegediend. Dit laatste gebeurt niet waardoor dergelijke situaties van onvrijwillige zorg dan vaak ten onrechte niet mee komen in het overzicht van registraties.

Aantal unieke bewoners met onvrijwillige zorg

Aantal bewoners met een of meerdere toepassingen van OVZ	**2021**		**2022**	
Januari t/m Juni	30	5% (30 van de 624)	15	3% (15 van de 592)
Juli t/m December	35	6% (35 van de 610)	12	2% (12 van de 607)

Het aantal unieke bewoners bij wie er sprake is van onvrijwillige zorg is gedaald t.o.v. het jaar hiervoor. Wat ons verbaast is dat een en dezelfde registratie bij een bewoner meerdere keren voor kan komen op het overzicht. We gingen er tot voor kort van uit dat dit foutieve meldingen waren, maar volgens Nedap heeft het te maken met de evaluaties en het doorlopen van het stappenplan. Als er bij de evaluatie inhoudelijk iets gewijzigd wordt aan de frequentie van toediening bijv. dan maakt het systeem er een nieuwe registratie van. Zo is er in de eerste helft van 2022 een bewoner met een plukpak dat vier keer mee komt op het overzicht, terwijl het over dezelfde bewoner en hetzelfde plukpak gaat. Wat ons betreft geeft dit een vertekend beeld, maar we kunnen daar niets aan veranderen.

Verdeling over de soorten van onvrijwillige zorg
Fysieke fixatie (betreft in alle gevallen vasthouden tijdens zorgmomenten), gesloten deur en toedienen van psychofarmaca zijn de vormen van onvrijwillige zorg die het meest worden toegepast.
De gesloten deuren zijn alleen van toepassing in Heerewegen en Leendert Meeshuis. Alle andere vestigingen van Warande hebben een open locatie waar mensen in ieder geval overdag zonder belemmeringen naar buiten kunnen lopen. Warande streeft ernaar om met behulp van leefcirkels en GPS tracking op termijn alle vestigingen open te maken.

Evaluatie van de inzet van onvrijwillige zorg
Evaluaties vinden gemiddeld genomen vaker een keer per half jaar plaats dan een keer per 3 maanden. De zorgverantwoordelijken, artsen en psychologen mogen hier meer aandacht voor hebben. Advies is om de volgende evaluatie meteen te plannen zodra er onvrijwillige zorg is vastgesteld en vastgelegd. Naar verwachting zal de wet op dit punt worden aangepast. Los van de eisen van de wet is het belangrijk, afhankelijk van de last die iemand ervaart van de onvrijwillige zorg, goed te kijken welke evaluatie termijn noodzakelijk is. Verzoek aan de WZD functionarissen is hier kritisch op te zijn.

Ontwikkelingen in 2022
In 2022 hebben we in de loop van het jaar de overstap gemaakt van ‘Projectgroep zorg en dwang’ naar ‘Commissie vrijheid en veiligheid’. De meest intensieve periode van ontwikkelen en implementeren van de Wet Zorg en Dwang is achter de rug. Evalueren, borgen en onder de aandacht brengen van dit belangrijke thema vraagt blijvende aandacht. Dit is belegd bij de commissie, evenals de aanlevering en monitoring van gegevens over de inzet van onvrijwillige zorg.

Registratie en monitoring
Warande heeft ervoor gekozen de rol van zorgverantwoordelijke te beleggen bij de eerst verantwoordelijk verzorgenden. Het leek daarom een logische keuze de registratie van het stappenplan via de EVV’s te doen in ONS (i.p.v. Ysis). Nadrukkelijke oproep daarbij was dat EVV’s verantwoordelijk zijn, samen met de betreffende psycholoog en/of arts.
Een jaar ervaring leert ons dat het invullen van het stappenplan in ONS ingewikkeld en omslachtig is en veel tijd kost. Doordat onvrijwillige zorg relatief weinig voor komt, krijgen EVV’s nauwelijks de tijd ervaring en expertise op te bouwen. Wegens het ontbreken van een analysetool in ONS heeft de duiding van de gegevens die we aanleveren bij de IGJ daarnaast onevenredig veel tijd in beslag genomen. Het systeem is verre van gebruiksvriendelijk en dan hebben we nog het geluk dat we met relatief weinig registraties te maken hebben.
Monitoring van de gegevens vindt elk tertaal plaats via de tertaalrapportage die wordt besproken met MT, CCR, RvT. Daarnaast worden de gegevens naar aanleiding van deze rapportage op vestigingsniveau besproken in het VMT kwaliteit. Ook worden de gegevens over de inzet van onvrijwillige zorg besproken in het overleg van de WZD-functionarissen en in de commissie vrijheid en veiligheid.

Kennis en bewustwording

Themamaand
In november werd binnen Warande de themamaand vrijheid en veiligheid georganiseerd.
Met posters, de ‘Vrijheid en Veiligheid estafette’, elke week een prijsvraag en een interactieve theatervoorstelling van Ervarea werden medewerkers uitgedaagd om met elkaar in gesprek te gaan over dit thema.

Een greep uit antwoorden n.a.v. de vraag hoe we onvrijwillige zorg kunnen voorkomen.

- Samen met bewoner kleding uitzoeken
- Bewoner complimentjes geven
- Tijd nemen om bewoner te leren kennen
- Een luisterend oor bieden
- Kunnen eten waar je dat het liefste wil

Scholing
Afgelopen jaar zijn er scholingen gegeven aan zorgassistenten, helpenden en behandelaren. Ook vindt coaching on the job plaats door middel van omgangsoverleggen.

Resultaten interne audits
In de eerste helft van 2022 zijn interne audits uitgevoerd in vestigingen op het thema onvrijwillige zorg. In de andere vestigingen vonden de audits al in 2021 plaats.

De resultaten zijn besproken in de commissie vrijheid en veiligheid. Algemene bevindingen uit deze audits zijn onder andere:

- Sinds de invoering van de wet is er een positieve ontwikkeling te zien in het signaleren en voorkomen van onvrijwillige zorg.
- Denken in mogelijkheden in plaats van in beperkingen is zowel een top als een tip. Met andere woorden, dat mag men nog meer doen.
- Registreren in ONS wordt als ingewikkeld ervaren.
- Bewustwording over wat er allemaal onder onvrijwillige zorg valt heeft blijvend aandacht nodig.
- De meeste vestigingen hebben een open deuren beleid. Streven is dat dit straks voor alle vestigingen geldt. Daarnaast is de toegankelijkheid van de eigen kamerdeur op sommige vestigingen een belangrijk aandachtspunt. Sommige bewoners kunnen niet zelfstandig hun eigen kamer in.
- Er kan nog verbetering bereikt worden in het methodisch werken en het eerder betrekken van naasten bij onbegrepen gedrag.

Overige ontwikkelingen in 2022

Regionaal expertiseteam
Bijeenkomsten met GZ- psychologen, specialisten ouderengeneeskunde en kwaliteitsverpleegkundigen uit de aangesloten organisaties vinden vier keer per jaar plaats, digitaal. Waar in eerste instantie de nadruk lag op het delen van best-practices in de implementatie en uitvoering van de WZD, is de inhoud van de bijeenkomsten verschoven naar meer intervisie en casuïstiekbesprekingen. Het doel is om regionaal met elkaar ervaringen te delen en expertise te ontwikkelen. Ten aanzien van de externe beoordeling is in de expertgroep een format ontwikkeld waarmee in de verschillende organisaties wordt gewerkt. Er is behoefte aan gezamenlijke scholing of training in de uitvoer van deze beoordelingen. Vooralsnog is hier nog geen aanbod voor beschikbaar, wel is geïnformeerd bij het CCE en de behoefte uitgesproken.

Cliëntenvertrouwenspersoon WZD
In het voorjaar vond een wisseling van de cliëntenvertrouwenspersoon plaats. De nieuwe cliëntenvertrouwenspersoon heeft in 2022 een bezoek gebracht aan vijf van de zeven locaties. Zij heeft ondersteuning geboden bij twee kwesties en die vervolgens door verwezen aan de klachtenfunctionaris. De cliëntenvertrouwenspersoon heeft geen signalen waar genomen of ontvangen over mogelijke tekortkomingen in de structuur of de uitvoering van onvrijwillige zorg of onvrijwillige opname en verblijf (bron: jaarbrief 2022 cliëntenvertrouwenspersoon Zorgstem).

WZD-functionarissen
De groep van functionarissen is uitgebreid van vier naar zeven en bestaat nu uit drie specialisten ouderengeneeskunde, drie GZ-psychologen en een kwaliteitsverpleegkundige. Er wordt ervaring uitgewisseld bij de beoordelingen van stappenplannen onvrijwillige zorg en er wordt casuïstiek besproken. De tertaalrapportages over de inzet van onvrijwillige zorg worden besproken en geanalyseerd. Voor de rol van externe deskundige in het stappenplan is gekozen voor een duo van de kwaliteitsverpleegkundige samen met de WZD-functionaris (afhankelijk van de aard van de onvrijwillige zorg is dat de GZ psycholoog of SO).

Handleiding registratie van onvrijwillige zorg in ONS en Ysis
We hebben een handleiding geschreven voor het registreren van onvrijwillige zorg in ONS en Ysis. Daarin zijn ook de situaties voor het registreren op een maatregel en onvoorziene zorg aan maken opgenomen en tevens een uitgewerkt voorbeeld van een registratie van onvrijwillige zorg.

Plannen voor 2023

Scholing
Een aantal scholingen vindt inmiddels regulier plaats en die zetten we voort, zoals de E-learning, de scholing voor zorgassistenten en helpenden. Daarnaast zetten we meer in op casuïstiekbesprekingen en willen we een bijeenkomst voor managers zorg organiseren. Ook onderzoeken we of we bij bestaande scholingen zoals die voor de leerlingen en voor de EVV's met een gastles nog verdieping aan kunnen brengen op dit thema en de link naar het beleid van Warande kunnen verstevigen.

WZD-functionarissen
De wens van de WZD functionarissen is om binnen de organisatie een "intern CCE" te ontwikkelen, die laagdrempelig in te schakelen bij onbegrepen gedrag en/of bij inzet van onvrijwillige zorg.

Registratie
Op basis van de ervaringen met het registreren van onvrijwillige zorg tot nu toe bezien we in 2023 opnieuw door wie en op welke plek we onvrijwillige zorg het beste vast kunnen leggen. Op dit moment is dat in ONS door de EVV, mogelijk dat we terug gaan naar vastlegging in Ysis door de arts of psycholoog.

Aandacht voor toegankelijkheid van deuren van bewoners
Binnen Warande hebben we het beleid om niet voor alle bewoners die wonen in een vestiging met een gesloten voordeur een stappenplan in te zetten, maar dat alleen te doen wanneer de bewoner verzet toont tegen of hinder ervaart van de gesloten deur. Op dit moment is dit nog bij twee vestigingen het geval. Er wordt hard gewerkt om ook die vestigingen voor alle bewoners op een veilige manier te openen. Daarbij wordt gebruik gemaakt van leefcirkels en GPS-tracking. Als commissie volgen en stimuleren we dit proces van harte en daar waar nodig en / of gewenst geven we gevraagd en ongevraagd advies.
Daarnaast vragen we aandacht voor het feit dat nog niet voor alle bewoners de deur van het eigen appartement / de eigen kamer vrij toegankelijk is. Bewoners zijn soms afhankelijk van anderen om hun eigen kamer in te kunnen en dat is uiteraard niet wenselijk.

Reactie van de Centrale Cliëntenraad op de analyse onvrijwillige zorg
22 mei 2023

De analyse onvrijwillige zorg geeft een mooi, helder en passend beeld van de ontwikkeling die Warande op dit thema doormaakt. De CCR is verheugd dat het aantal incidenten zeer beperkt is gebleven.

Namens de Centrale Cliëntenraad,
Mevr. N. Keijsers, voorzitter
Dhr. G. vd. Bosch, secretaris / penningmeester